

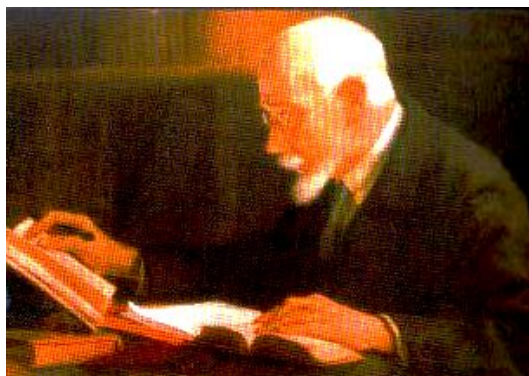

«Μια πλευρά της εκπαιδευτικής πολιτικής του Ελευθέριου Βενιζέλου: οι μεταρρυθμίσεις στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση»

Όνομα: Νικολέτα Σπυριδάκη
του Χαράλαμπου
Μαθήτρια Γ3
2^ο Γυμνάσιο Σητείας
Σητεία Λασιθίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

1. Αποτίμηση της προσωπικότητας του Ελευθερίου Βενιζέλου
2. Συνοπτική αναφορά στην εσωτερική πολιτική
3. Μεταρρυθμίσεις των Κυβερνήσεων Βενιζέλου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
4. Η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στα Δημοτικά Σχολεία
5. Η ανανέωση των διδακτικών βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου
6. Αξιολόγηση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
7. Προσδοκίες

ΠΗΓΕΣ:

α.Βιβλιογραφία

- ❖ Σήφης Μπουζάκης: Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998), εκδόσεις GUTENBERG
- ❖ «Ελευθέριος Βενιζέλος στα βήματά του...» ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ «ΕΛ.Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»-ΥΠ.Ε.Π.Θ
- ❖ «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» Εκδοτική Αθηνών τ. ΙΕ'

β.Διαδίκτυο

- ❖ Ίδρυμα Ιστορίας Ελευθερίου Βενιζέλου
- ❖ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»
- ❖ «Ιστορία»
- ❖ «Κιβωτός Ιδεών»
- ❖ Ρηγοπούλου Δ.(1998) «Η πολιτική των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων» <http://web.auth.gr>
- ❖ www.pee.gr
- ❖ Διαδικτυακή πύλη ΑΛΦΑΒΗΤΑ, και άλλες

«Μια πλευρά της εκπαιδευτικής πολιτικής του Ελευθέριου Βενιζέλου: οι μεταρρυθμίσεις στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση»

Στην Ελλάδα του 20ού αιώνα άφησαν ανεξίτηλα σημάδια της παρουσίας τους κάποιες ξεχωριστές προσωπικότητες. Μια προσωπικότητα που χάραξε το στίγμα της στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας και στην εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας υπήρξε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Ένας άνθρωπος που κατάφερε με τη δράση του να κάνει τη διπλωματία και την τόλμη συνώνυμα του ονόματός του και να μετουσιώσει το όραμα σε πραγματικότητα. Ο Κρητικός ηγέτης εμφανίστηκε στο πολιτικό προσκήνιο της χώρας μας σε αρκετά νεαρή ηλικία, παρόλα αυτά η ωριμότητα, η σοβαρότητα, ο ρεαλισμός και η ευφυΐα ήταν αναπόσπαστα στοιχεία του χαρακτήρα του που τον συνόδευσαν μέχρι το τέλος της πολιτικής του καριέρας.

Η προσφορά του Βενιζέλου στην εξωτερική αλλά και στην εσωτερική πολιτική της πατρίδας μας υπήρξε μεγαλειώδης. Η δράση του στην *εξωτερική* πολιτική αποδείχτηκε σωτήρια για την Ελλάδα, αφού η περίοδος κατά την οποία δρα ως πολιτικός χαρακτηρίζεται από συνεχείς πολέμους, συνεπώς από αστάθεια και αβεβαιότητα. Όσον αφορά την *εσωτερική* πολιτική οι ενέργειές του απέβησαν εξίσου σημαντικές, καθώς συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στον εκσυγχρονισμό του κράτους, στην πολιτική αναδιοργάνωση του (Αναθεώρηση του Συντάγματος) και στη θεμελίωση κράτους δικαίου. Επίσης έκανε μεγάλες αλλαγές στο χώρο της οικονομίας, της γεωργίας, της εκπαίδευσης, της άμυνας και αλλού.

Οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε ο Ελευθέριος Βενιζέλος στην εκπαίδευση κατά το διάστημα που διακυβέρνησε τη χώρα μας προσέλκυσαν το ενδιαφέρον μου, αφού βρίσκομαι στην φάση που μορφώνομαι με βάση το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο για να φτάσει στη σημερινή του μορφή στηρίχτηκε στα θεμέλια που έθεσε ο εμπνευσμένος πολιτικός.

Οι αλλαγές που πραγματοποίησε ήταν πολλές και καθοριστικές για την πορεία της εκπαίδευσης: η σημαντική βελτίωση των υλικοτεχνικών υποδομών με την ανέγερση μεγάλου αριθμού σχολικών κτιρίων, η ίδρυση και λειτουργία της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, η καθιέρωση της εξάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης των παιδιών, η βελτίωση και

αναβάθμιση της εκπαίδευσης των δασκάλων και των καθηγητών με την ίδρυση διδασκαλείων, ο εκσυγχρονισμός των διδακτικών βιβλίων, η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας και άλλα. Από τα παραπάνω σημεία της εκπαιδευτικής πολιτικής του Βενιζέλου θα με απασχολήσει η μεταρρύθμιση που έγινε κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Δημοτικό σχολείο. Σαν πιο σημαντική αλλαγή που πιστεύω ότι πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας στο Δημοτικό και ο παράλληλος εκσυγχρονισμός των διδακτικών βιβλίων. Ήταν οι πιο ουσιαστικές ενέργειες, που σηματοδότησαν τη διακυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου κατά τις δεκαετίες 1910-1932.

Η γλώσσα που χρησιμοποιούνταν ως το 1917 στα Δημοτικά σχολεία ήταν η Καθαρεύουσα, με ότι αυτό σημαίνει για τους μικρούς μαθητές. Σχετικό αίτημα για την αλλαγή της γλώσσας υπήρχε ήδη από το 1899 και προβλήθηκε επιτακτικά το 1913, με την κατάθεση Νομοσχεδίου που θα την υλοποιούσε. Ωστόσο ο Δημοτικισμός είχε αποκτήσει από τις αρχές του αιώνα διαστάσεις κοινωνικού κινήματος και καθώς η γλωσσική αλλαγή είχε συνδεθεί με το αίτημα των Φιλελευθέρων για εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος, η διαμάχη για την καθιέρωσή της Δημοτικής γλώσσας είχε πάρει πολιτικό χαρακτήρα, με πολλές και έντονες αντιπαραθέσεις ανάμεσα στις δυο πλευρές (Δημοτικιστές-Αρχαϊστές). Όμως, παρά τις επιθέσεις που δέχεται η επιχειρούμενη γλωσσική μεταρρύθμιση ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος δηλώνει στη Βουλή: «Δε θα κάμωμεν συμβιβασμόν. Είπον καθαρά ότι εις το Δημοτικόν Σχολείον θα έχομεν την δημοτικήν γλώσσαν.» Με το Νόμο 1332/1918 (και 2558/17 - 827/17 που είχαν προηγηθεί) εισάγεται για πρώτη φορά στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης η διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας η οποία καθιερώνεται στις 4 πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου, καθώς και στις δυο τελευταίες, με τη μόνη διαφορά ότι παράλληλα με τη δημοτική διδάσκεται και η καθαρεύουσα.

Κατά τη γνώμη μου αυτή η κίνηση του Βενιζέλου ήταν εξαιρετικά σημαντική και θετική, διότι από τη μια πλευρά η γλώσσα αυτή, αφενός ήταν πιο οικεία για τα παιδιά αφού πρόκειται για την καθομιλουμένη, αφετέρου τους διευκόλυνε σε επίπεδο μάθησης, καθώς οι γνώσεις έγιναν πλέον προσιτές, κατανοητές και προσπελάσιμες για αυτά. Από την άλλη, με την καθιέρωση της φυσικής τους γλώσσας οι μαθητές θα μπορούσαν να εκφράζονται, να συνεννοούνται και να επικοινωνούν ελεύθερα και δημιουργικά. Άλλωστε η Κυβέρνηση των Φιλελευθέρων επιχειρούσε την περίοδο

εκείνη αλλαγή στο περιεχόμενο των σπουδών προς πρακτικότερη κατεύθυνση και δημιουργία επαγγελματικού και τεχνικού κλάδου και απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία αυτού του σκοπού ήταν η διδασκαλία της δημοτικής.

Επιπλέον η δημοτική ήταν η γλώσσα που μπορούσαν να καταλάβουν ευκολότερα τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα του λαού, που κατά πλειοψηφία δεν θα μπορούσαν να προχωρήσουν στην εκπαίδευσή τους σε ανώτερα σχολεία, συνεπώς είχαν περισσότερη ανάγκη των γνώσεων που τους παρείχε το Δημοτικό σχολείο. Η επιμονή του Βενιζέλου για επικράτηση και εφαρμογή της απόψεώς του όσον αφορά το γλωσσικό ζήτημα δικαιώθηκε, παρόλο που μερίδα του λαού δεν ήταν έτοιμη να δεχτεί αυτή την αλλαγή. Χάρη στην καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας η εκπαίδευσή μας προόδευσε και εκσυγχρονίστηκε, κατάφερε να ξεφύγει από τα αυταρχικά και στενάχωρα πλαίσια της καθαρύουσας και να αποκτήσει πιο δημοκρατική μορφή, παρά το γεγονός ότι πέρασαν ακόμα πολλά χρόνια για να γίνει αυτό.

Παράλληλα με την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στα Δημοτικά σχολεία η Κυβέρνηση Βενιζέλου μεταβάλλει το σύστημα συγγραφής των σχολικών βιβλίων. Έτσι, αποτέλεσμα της μεγάλης μεταρρυθμιστικής προσπάθειας της περιόδου 1917-1920, υπήρξε η παραγωγή δεκατριών σχολικών βιβλίων του Δημοτικού σχολείου γραμμένα όλα στη δημοτική γλώσσα (με το Βασιλικό Διάταγμα 1918 , το Νόμο 827/17 και το Νόμο 1332/18) . Η συγγραφή και έκδοση των σχολικών βιβλίων γίνεται με βάση τη νέα παιδαγωγική προσέγγιση που υιοθετείται στην εκπαίδευση και το πνεύμα απόλυτης ελευθερίας που δόθηκε στους συγγραφείς τους για να τα γράψουν, ενώ για πρώτη φορά συνδέονται τα διδακτικά εγχειρίδια με το Αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα του Δημοτικού σχολείου. Οι καινοτομίες που αφορούν τα σχολικά βιβλία δεν σταματούν εκεί. Την επιτροπή που ορίστηκε για την σύνταξη των αναγνωστικών βιβλίων του Δημοτικού αποτελούσαν γνωστές και κορυφαίες προσωπικότητες των γραμμάτων, κάποιοι από αυτούς μάλιστα ήταν από τα βασικά στελέχη του γνωστού Εκπαιδευτικού Ομίλου: Α.Τραυλαντώνης, Ζαχ.Παπαντωνίου, Αλ.Δελμούζος, Μ.Τριανταφυλλίδης. Δεν είναι τυχαία η επιλογή των συγκεκριμένων ατόμων που αναλαμβάνουν αυτό το σημαντικό έργο, αφού επρόκειτο για θερμούς υποστηρικτές του δημοτικισμού, ενώ ταυτόχρονα διακρίνονταν για το προοδευτικό πνεύμα τους, τις φιλελεύθερες αντιλήψεις και την προσήλωση τους σε σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις και πρακτικές. Εύλογο είναι μια τέτοια ομάδα διανοούμενων να προωθήσει την έκδοση βιβλίων υψηλής ποιότητας, γραμμένα στη ζωντανή δημοτική

γλώσσα, που αποτέλεσαν σταθμό στην διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στο Δημοτικό σχολείο: «Το Αλφαβητάρι με τον ήλιο» για την Α' τάξη, «Τα ψηλά βουνά» του Ζαχ. Παπαντωνίου για την Γ' τάξη, «Οι τρεις φίλοι» της Γαλάτειας Καζαντζάκη, είναι τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα σχολικών αναγνωστικών, ενώ αξίζει να αναφερθεί και η γνωστή «Νεοελληνική Γραμματική» του Μαν. Τριανταφυλλίδη, ως αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος.

Τα νέα βιβλία που εισήχθησαν στα δημοτικά σχολεία έγιναν στόχος έντονης κριτικής και συνάντησαν την αντίδραση της μερίδας των συντηρητικών οπαδών της καθαρής γλώσσας, των αρχαϊστών, κυρίως λόγω της αποστροφής τους για τη δημοτική γλώσσα στην οποία γράφτηκαν, την οποία μάλιστα ονόμαζαν «χυδαία γλώσσα», ή «μαλλιάρη». Πιστεύω όμως ότι η αρνητική κριτική σε βάρος των Αναγνωστικών ήταν εσφαλμένη, καθώς την εποχή εκείνη ήταν επιτακτική η ανάγκη για αλλαγή του ισχύοντος εκπαιδευτικού συστήματος λόγω των πολέμων, των κοινωνικοοικονομικών αναδιαρθρώσεων και των πολιτικών εξελίξεων που σημειώνονταν στη χώρα μας. Άρα ήταν αναγκαίο ο εκσυγχρονισμός να ξεκινήσει από τη βάση του εκπαιδευτικού συστήματος, που είναι το Δημοτικό σχολείο. Ας μην ξεχνάμε πως τα αναγνωστικά βιβλία-διδασκτικά εγχειρίδια της γλώσσας- είναι τα βασικά εργαλεία μάθησης για τους μαθητές. Επιπλέον τα νέα βιβλία, καθώς ήταν γραμμένα στην απλή, κατανοητή και ζωντανή γλώσσα του λαού, πετύχαιναν να κάνουν τη γνώση κτήμα και των κατώτερων κοινωνικών τάξεων.

Αξιολογικά, ένα από τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματα των καινούριων αναγνωστικών είναι ότι έχουν για επίκεντρο το παιδί, τον κόσμο του και τα ενδιαφέροντά του. Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα από τα Αναγνωστικά που προαναφέρθηκαν: «Οι τρεις φίλοι» της Γ. Καζαντζάκη, της Β' Δημοτικού. Το βιβλίο αυτό περιγράφει τις περιπέτειες τριών παιδιών τα οποία ναυάγησαν σ' ένα έρημο νησί και τις προσπάθειες τους μέσα από πολλά ενδιαφέροντα γεγονότα και εξελίξεις να επιβιώσουν και να επιστρέψουν. Πώς λοιπόν, βιβλία με τέτοιο περιεχόμενο, με διήγηση ζωηρή, που απεικονίζουν την κοινωνική πραγματικότητα των παιδιών να μην προσελκύσουν το ενδιαφέρον τους και να μην τα παροτρύνουν στη διαδικασία της ευχάριστης και ενδιαφέρουσας μάθησης;

Τέλος αξίζει να επισημάνουμε ότι από τα νέα αναγνωστικά απουσιάζουν εντελώς οι ηθικολογίες και ο διδακτισμός, η μεταφυσική ερμηνεία του κόσμου, ο στόμφος και η άκριτη πατριδολογία του παρελθόντος. Στολισμένα με ευχάριστη

εικονογράφηση, κυριαρχούνται από αντιαυταρχικό πνεύμα και προβάλλουν μια νέα παιδαγωγική φιλοσοφία, την αξία της επιστημονικής γνώσης και της λογικής, καθώς και τις αξίες της συλλογικότητας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι πως ο Ελευθέριος Βενιζέλος -σύμφωνα με τον Π.Νιρβάνα- θεωρούσε την εισαγωγή των παραπάνω Αναγνωστικών στα Δημοτικά σχολεία ως τη μεγαλύτερή του προσφορά στις νεότερες γενιές της Ελλάδας. Φυσικά δεν πρέπει να παραβλέψουμε πως, η νέα αυτή κοσμοαντίληψη που εισάγεται στα βιβλία του δημοτικού, έχει άμεση σχέση με τις προσωπικότητες των συγγραφέων τους, που υπήρξαν πρωτοπόροι εκείνης της εποχής στο χώρο της εκπαιδευτικής-γλωσσικής μεταρρύθμισης και της Λογοτεχνίας: Αλ. Δελμούζος, Μαν.Τριανταφυλλίδης, Π. Νιρβάνας, Ζαχ.Παπαντωνίου, Ν. Καζαντζάκης, Α.Καρκαβίτσας.

Εν κατακλείδι η θεσμοθέτηση νέων σχολικών βιβλίων για το Δημοτικό σχολείο ήταν μια πρωτοποριακή επιλογή για την εποχή τους με σκοπό τη διάπλαση προσωπικοτήτων οι οποίες κυριαρχούνταν από πνεύμα δημοκρατικότητας, δικαιοσύνης κι ελευθερίας. Γενικά, ο στόχος των σπουδαίων αλλαγών που έκανε ο Βενιζέλος στο Δημοτικό ήταν να το καταστήσει πραγματικά σχολείο για το λαό, το οποίο θα εφοδίαζε τους μαθητές με γνώσεις και στάσεις που θα τους προετοίμαζαν για την αυριανή ζωή τους ως πολίτες στην κοινωνία.

Με αυτή την εργασία παρουσιάστηκε και αναδείχτηκε ένα μικρό κομμάτι του πολυσήμαντου έργου που επιτέλεσε ο Κρητικός ηγέτης στο χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης. Οι μεταρρυθμίσεις στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση που αναφέρθηκαν παραπάνω ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος του οικοδομήματος που ύψωσε ο μεγάλος πολιτικός Ελευθέριος Βενιζέλος, με κύρια υλικά τη διορατικότητα, την ευελιξία, τη χαρακτηριστική ευφυΐα του, την τόλμη και το υψηλό αίσθημα ευθύνης απέναντι στη νέα γενιά.

Νικολέτα Σπυριδάκη
Μαθήτρια Γ3
2^{ου} Γυμνασίου Σητείας